

dolore» i *niquitoso* en el citat passatge de Boccaccio. La coincidència entre el sentit del mot italià i del català dialectal *nic* 'irritable' és també significativa i més encara la semblança amb el del val. modern *nyiquitós* 'home de mal geni'.

La -g- en lloc de -k- en *neguitós* (i *neguitat*) molt possiblement es deu al fet que aquests mots foren associats amb la família de *negar*, potser perquè l'home que es neguiteja sovint mira les coses de l'aspecte negatiu i desfavorable. Aquest canvi consonàntic, per la seva part, va fer permanent la ruptura de *neguitós* de la base culta *iniquitós*, cosa que no va passar en els idiomes esmentats. La formació del substantiu *neguit* de l'adj. *neguitós* no presenta cap problema, car la llengua ja posseïa parelles d'ídèntica estructura com *delit* i *delitós*, *despit* i *despitós*. En tot cas, amb la creació d'aquest mot, que resultava endemés ben expressiu per a un concepte bàsic de la llengua, aquesta família de mots va assolir una nova vida convertint-se *neguit* en el cap, és a dir, mot central. Un derivat com *neguitejar*, tret de *neguit*, degué seguir poc després.⁵

DERIV.: *Neguitejar* [tr. 'causar neguit' i -se 'donar-se al neguit' (Lacav.); 'consumir-se' (Belv.); intr. 'tenir neguit' (DAG., Dfa.); variant *neguitar*, localitzat al CdTarr. (AlcM)]; *neguiteig*, *neguitejós*. *Enneguitar-se*, *enneguitat* (DAG.); *enneguitejar-se* (AlcM).

Neguitat [Miquel Parets, 2.ª meitat S. XVII: «unes mosques --- se posaven a picar per los nasos dels cavalls y --- los causava tan gran frenesia y *neguitat* que's posaven a córrer» (DAG.); 1696, Lacav.; text del S. XVIII: «en lloch de dormir la siesta tens bastantas *neguitats* del batetx, gastos y festa» (DAG.); «altres dihuen que'l seu mal [qu'] és *neguitat* de malícia; / són molts los que ho desimulan --- / —Amiga, de què estàs trista ---? / per aymar y voler bé a un fadrí d'aquesta vila ---» (MilàF, Romillo., 1882, 373.6)], de *iniquitatis*, per via semi-culta (veg. supra);⁶ *neguitat*.

Neguitós 'que té neguit' [*niquitós* i *iniquitós*, fi segle xv; 1696, Lacav.: «*Neguitós*, qui té neguit: Morosus, -a, -um»; *nyiquitós* usual avui a Tort. (un exemple en Moreira, *Folkl. Tort.*, p. 204); *netigós* a Montblanc (AlcM)], del ll. med. *nequitosus*, (i) *niquitosus*, veg. la discussió supra. *Neguitosament* [Lab. 1839; cf. també n. 4].

¹ La forma llatif-med. *nequitosus* «nequam, improbus» [un derivat clar del ll. *nequitia*, abstracte de *nequam*] està documentada en Du C. d'un text que sembla ser del S. xv; Baxter-Johnson, *Med. Latin Word-List from British and Irish Sources* (Oxford 1934), la registra en un text de 1345 i en un altre de posterior. — ² Citem de l'ed. d'A. Badia (BABL XXIII, 1950, 146). — ³ Al costat d'aquestes formes *nic*, -ca (o -ga), *nyic*, -ca, existeix a Mall. *nito*, -ta id., evidentment tret del pl. *nics* (pronunciat *nits* en aquesta illa); d'on els derivats com *nitedat* 'malhumor' (usat per Mn. A. Alcover en les seves *Rondaiers*, AlcM) i *nitejar* 'estar malhumorat', usuals allà; hi ha també *nyiquetejar-se* 'dir-se quatre paraules ofensives, per malsofridesa, per poca cosa',⁶⁰

recollit a Mancor (Mall., AlcM). — ⁴ La traducció catalana de 1429 tradueix literalment: «--- e *iniquitosament* correch envers la muller ---» (ed. Massó Torrents, New York, 1910, t. 1, 449). — ⁵ La possibilitat d'una relació entre el cat. *neguitós* i l'it. *neguitoso* 'peresós, indolent' (que hom deriva de *neglectu*, veg. aquí *nelet*, s. v. NEGLIGIR), suggerida per Spitzer (NM xv, 1913, 174) fou rebutjada per M.-L., REW^a, 5877, i per Spitzer mateix en el seu *LexikK*, p. 98; aquest cridava l'atenció allí sobre la relació entre *neguitós* i les formes occitanes i italianes que hem esmentat, remuntant-les a *iniquus*, *iniquitas*, sense detalls; tesi aprovada per Tallgren (NM XXXI, 192). AlcM va postular *neguitós* o *neguitat* com a la base de *neguit*. — ⁶ Evidentment va tenir un tractament més popular en gall.-port. a judicar per *èidade* «Unrecht», «Unbill» («de que fez grand' *èidade*»), *Cantigas de Sta. Maria* (W. Mettmann, RF n.º 74, 1962, p. 42).

Neguiu, V. *negar* II *Neia*, V. *naia* *Neira*, *neire*, -a, *neireny*, V. *negre* *Neix*, V. *no*

NÉIXER, variant *nàixer*, 'venir al món', prové del ll. vg. NASCERE id. (ll. NASCI). □ 1.ª doc.: *néxer* en doc. de 1030 de Barcelona (Rev. Bibl. Cat. VII, 7, n. 11).

L'infinitiu *néixer* i les formes de l'indic. present, *neix*, -en, mostren el resultat normal de A + sc' davant d'una -e (cf. a més *péixer* PASCERE),¹ i el manteniment de la a en la variant *nàixer* (*naix*, -en) s'ha d'explicar per una influència analògica de les formes com *naixem*, *naixeu*, o *naixia* etc.² Entre les dues variants *néixer* predomina des del primer moment: a més de l'exemple de 1030 ja esmentat, tenim *néxer* en un doc. de 1242 de l'Urgellet (BABL VII, 182), *neix* en Jaume I, Cròn., cap. 21 (ed. Col. Pop. Barc. I, 54); *néxer* en Llull, *Contempl.*, 103, 3, *nexen* en *Merav.*, *neix* en *Ll. Gentil* (AlcM); *neixen* en Muntaner, Cròn., capítol 130 (ed. Col. Pop. Barc. IV, 39). JMarch (1371) inclou *néxer* (però també *nax* § 1582 al costat de *nays* § 1486 que és forma occitana);³ trobem *neix* en BMetge (*Somni*, NCL., 92.29), *néxer* en *Eximilis e Mir.* I, 64 i en Serra-Amer, *Gènesi*, p. 10, i a més en Busa-Nebrija⁴ (1507).

La variant *nàixer* en *CostTort.* (*naix* en ed. Oliver, p. 63) i en textos procedents de València: *naix* en una obreta del S. xv (BABL XIII, 1950, 45), *naixen* en *JEsteve* (1472) i en *Procés Olives*, v. 907, S. xv. Notem que aquests darrers exemples reflecteixen l'ús actual en les dites zones⁵ com sigui que *nàixer* és avui forma del País Valencià (amb variant *naixtre* en Elx), de Tortosa i part del territori occidental (la Noguera Ribag., Ribagorça, Balaguer, Pla de Lleida, Garrigues, Ribera, Terra Alta).⁶ D'altra banda *néixer* (amb la seva variant *néixere*)⁷ és la forma del cat. central, de les Balears i d'una bona part del territori occidental (Andorra la Vella; el curs alt del Segre, però no de Balaguer en avall, de la Noguera Pallaresa, menys Sort i la Pobla de S., i a la banda de Segarra).⁸ A l'Alguer